

Illegale roofvogelvervolging in Duitsland: monitoring in Noordrijn-Westfalen in 2005-10

Axel Hirschfeld (Komitee tegen den Vogelmoord e.V.)¹

Als niet-geliefde concurrenten van bejaagbare prooien en als vermeend gevaar voor huis- en gebruiksdieren worden al honderden jaren roofvogels door mensen vervolgd. Ofschoon ze in heel Europa onder strenge bescherming staan, is illegale vervolging in bijna alle EU-lidstaten een groot probleem voor het behoud van deze soortgroep. Zo worden in Nederland en in het buurland België elk jaar talrijke voorvallen van vergiftiging, afschot of vangst vastgesteld (Vandenbroucke *et al.* 2010, Faveyts 2007, Tavernier 2007, Bijlsma *et al.* 1998-2010). Ook in Oostenrijk, Frankrijk, Spanje en Groot-Brittannië zijn illegale vervolgingen wijdverspreid (Tataruch *et al.* 1998, Berny & Gaillet 2008, Ecologistas en accion 2009, RSPB 2010, Smart *et al.* 2010).

In Duitsland werd de legale jacht op Havik en andere roofvogels in de naoorlogse tijd sterk beperkt en naar aanleiding van dramatisch teruglopende bestanden in de jaren zeventig tenslotte in het gehele land verboden. Tegenwoordig valt het illegaal doden van wild levende roofvogels in Duitsland onder een reeks van strafbare feiten, die variëren van dierenmishandeling (Wet op de Dierenbescherming), overtredingen tegen schoontijden (§38 Landelijke Jachtwet) en vervolging van streng beschermde soorten (§71 Landelijke Natuurbeschermingswet).

Ondanks de bestaande beschermingsvoorschriften zijn illegaal afschot, vergiftiging en doelgerichte vang van roofvogels in Duitsland nog steeds wijdverspreid (Hegemann & Knüwer 2005, Aichner 2005, Langgemach *et al.* 2009). Deze zaken vormen een ernstig probleem voor de betreffende soorten. Zo werden bijvoorbeeld in Nedersachsen in april en mei 2009, tussen twee aan elkaar grenzende natuurgebieden, in totaal elf dode roofvogels gevonden. Naast Buiszards betrof het ook een Rode *Milvus milvus* en een Zwarte Wouw *M. migrans*, alsook meerdere Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* die aan het uitgelegde vergiftigde aas stierven. Evenzo wijdverspreid zijn de vergiftiging en illegale vang van roofvogels in Schleswig-Holstein, waar in de laatste jaren een dozijn gevallen bekend werden, waaronder afschot van een broedend Oehoe *Bubo bubo* vrouwtje en de vergiftiging van meerdere Rode Wouwen. Eén van de ergste reeksen van vergiftiging van de laatste jaren deed zich voor in de omgeving van Rheinstetten in Baden-Württemberg, waar begin januari 2011 in totaal 25 Buiszards en 3 Haviken *Accipiter gentilis* met het insecticide carbofuran werden vergiftigd.

Een ander bolwerk van roofvogelvervolging is de aan Nederland grenzende deelstaat Nordrhein-Westfalen (NRW). Hier werkt de afdeling Milieucriminaliteit van het Ministerie van Milieu sinds 2005 nauw samen met natuurbeschermingsbonden/-verenigingen om te komen tot een deelstaat dekkende monitoring van roofvogelvervolging. Centraal bij deze afdeling staat het ondersteunen en adviseren van onderzoekers, officieren van justitie en natuurbeschermers bij de taxatie en opheldering van strafbare milieudelicten.

¹ Vertaling: Wim Corten.

Hierbij ontvangt ze omvangrijke hulp van het *Komitee tegen Vogelmoord* te Bonn, die de laatste jaren succesvol een eigen werkgroep “Roofvogelvervolgving” heeft draaien. Binnen deze werkgroep functioneert een netwerk van c. 20 vogelvrienden (waaronder ook meerdere ornithologen uit Nederland) die aanwijzingen van vervolging in Nordrhein-Westfalen onderzoeken, bekende “probleemgebieden” en/of vangplaatsen controleren en die bij overtreding van de beschermingsvoorschriften de overheid inschakelen. Bij het verzamelen, documenteren en beoordelen van voorvallen werkt het Komitee nauw samen met natuur- en vogelbeschermingsbonden, biologische stations, ornithologen, dierenartsen, vogelasiels, dierenbeschermingsverenigingen en gemeentelijke overheden.

Resultaten in Noordrijn-Westfalen (NRW)

In 2005-10 werden in NRW in totaal 260 incidenten van illegale roofvogelvervolgving, met in totaal 466 slachtoffers, vastgesteld (Tabel 1). De Buizerd stak met kop en schouders boven de overige soorten uit, wat in alle jaren werd vastgesteld (Hirschfeld 2010a, 2010b). Tussen 2006 en 2010 heeft zich het aantal per jaar bekend geworden gevallen van roofvogelvervolgving in NRW van 22 naar 71 meer dan verdrievoudigd. In 2007 werden 38, in 2008 44 en in 2009 56 gevallen geregistreerd.

Tabel 1. Illegale roofvogelvervolgving in Nordrhein-Westfalen in 2005-10. *Illegal raptor persecution in Nordrhein-Westfalen, Germany, in 2005-10.*

Soort <i>Species</i>	Afschot <i>Shot</i>	Vangst <i>Captured</i>	Gif <i>Poison</i>	Overig <i>Other</i>	Totaal <i>Sum</i>
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	0	1	34	0	35
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	1	0	2	0	3
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	1	0	1	0	2
Grauwe Kiekendief <i>C. pygargus</i>	0	0	1	2	3
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	1	15	13	19*	48
Sperwer <i>A. nisus</i>	5	2	2	0	9
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	38	14	249	6	307
Torenvalk <i>Falco tinnunculus</i>	12	1	1	4	18
Boomvalk <i>F. subbuteo</i>	1	0	0	0	1
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	2	1	0	4	7
Onbekende roofvogel <i>Unidentified raptor</i>	0	3	17	0	20
Oehoe <i>Bubo bubo</i>	5	0	0	4	9
Ransuil <i>Asio otus</i>	1	2	0	1	4
Totaal <i>Total</i>	67	39	320	40	466

* Inclusief vijf verstoringen van broedsels *Including five cases of nest disturbance.*

Met in totaal 112 gevallen en 320 slachtoffers is het vergiftigen van roofvogels met dierlijk aas de meest vastgestelde vervolgingsmethode. Als lokaas werden dode duiven, kippen, hazen, konijnen, eieren, gehakt vlees of slachtafval vastgesteld.

Van in totaal 73 vergiftigingsgevallen werd het bewijs van vergiftiging geleverd door een overheidslaboratorium. Daarbij kon in 31 gevallen carbuforan, in 20 gevallen aldicarb, 13 keer mevinphos (phosdrin), in 8 gevallen parathion (E605) en 1 keer chlorpyrifos en/of afbraakproducten van deze stoffen worden bewezen. Het orgaanmateriaal van twee in de regio Heinsberg vergiftigde Buizerds bevatte zowel sporen van carbuforan als van aldicarb.

De illegale vang van roofvogels met havikvangkooien, laddervallen, vangklemmen en dergelijke, vaak door de daders zelfgebouwde vangconstructies, werd 72 keer vastgesteld en ter aangifte gebracht. In het kader van de daarop in gang gestelde onderzoeken en justitiële strafprocessen werden door de overheid onder meer 30 laddervallen(=kraaienvangkooien), 26 havikvangkooien, 14 klemmen en 4 zelfgebouwde draadvangkooien in beslag genomen cq. onschadelijk gemaakt.

Klapnet met plastic houtduif als lokmiddel bij de havikvangst, Regio Coesfeld, April 2011. *Clap net with plastic Woodpigeon as decoy, to capture Goshawks, Coesfeld, April 2011.*

Verder werden er 54 gevallen van afschot vastgesteld. In 22 andere gevallen ging het om ingrepen in het broedproces van de roofvogels, in het bijzonder vellingen van nestbomen, moedwillige versterking, het uithorsten van nestjongen en enkele malen om het illegaal houden van roofvogels door privépersonen.

Illegale roofvogelvervolging werd in 38 van de 53 regio's en/of gemeenteloze steden in NRW geconstateerd. Met name in de regio Heinsberg was de situatie erg. Daar werden vanaf 2005 tot het voorjaar van 2010 meer dan 38 gevallen met minimaal 74 slachtoffers vastgesteld, meer dan in welke andere regio in NRW dan ook. Centrum van de vervolgingen is hier het aan Nederland grenzende buitengebied in de driehoek Geilenkirchen - Waldfeucht - Heinsberg. In de eveneens aan Nederland grenzende regio's Borken en Wesel werden in totaal 18 gevallen geregistreerd.

Geschoten mannetje Blauwe Kiekendief bij Heinsberg, november 2006. *Male Hen Harrier shot near Heinsberg, November 2006.*

In de onderzochte regio's van Noordrijn-Westfalen bleek jachtintensiteit (aantal geschoten dieren) op het zogenaamde "laagwild" (fazanten en hazen) te correleren met roofvogelvervolging (Hirschfeld 2010). In negen gevallen uit de jaren 2006 tot 2009 werden daders door de bevoegde rechtbanken tot geldstraffen tussen 600 en 5400 euro veroordeeld. Als daders kwamen hoofdzakelijk jachtvergunninghouders of duivenkwekers in beeld. In vijf andere gevallen uit de jaren 2009 en 2010 is binnenkort met een aanklacht van het bevoegde Openbare Ministerie rekening te houden.

Discussie

Door de landelijke monitoring is het in Noordrijn-Westfalen gelukt zwaartepunten van roofvogelvervolging te identificeren en aldaar doelgerichte controles uit te voeren. Doelgerichte voorlichting van overheidspersoneel heeft er bovendien voor gezorgd dat er op veel plaatsen beduidend sneller wordt gereageerd en dat er meer mogelijkheden tot opheldering worden benut. Door regelmatige persberichten in kranten en de uitgifte van een 32 pagina's dikke brochure "Roofvogelvervolging: herkennen, bestrijden, verhinderen", kon ook de 'gevoeligheid' van potentiële getuigen en daarmee ook de bereidheid voorvallen aan overheden of bonden en verenigingen te melden, worden verhoogd.

De tot nu toe verworven gegevens laten zien, dat illegale roofvogelvervolging in Noordrijn-Westfalen nog steeds wijd verspreid is en een groot probleem vormt voor de roofvogels en andere dieren. De duidelijke stijging van bewezen vervolgingsgevallen sinds 2006 weerspiegelt daarbij eerder de sinds het begin van de monitoring voortdurend verbeterde waarnemingsdichtheid dan een daadwerkelijke stijging van het aantal voorvallen. Men moet ervan uitgaan dat de vervolgingsdruk op roofvogels in NRW sinds jaren constant hoog is, terwijl controle door bonden en verenigingen en de algemene meldbereidheid in de laatste jaren sterk zijn toegenomen.

Bij voorvallen waarin een dader aangewezen kon worden, ging het om pluimvee- en/of duivenhouders of om jachtvergunninghouders. Zoals de significant positieve correlatie tussen fazantenjachtgebieden en de roofvogelvervolging laat zien, lijken jachtbelangen als motief een zeer grote rol te spelen. Dit wordt indirect door waarnemingen uit de Niederrheinischen Bucht bevestigd, waar 40% van alle plaatsen van delict in de directe nabijheid van jachtgerelateerde faciliteiten lagen (hoogzitten, voerplekken; Hirschfeld 2007). Een meer dan regionaal bekend geval betrof een jachtpachter uit de gemeente Nörvenich (Regio Düren), in wiens jachtterrein in de jaren 2003 tot 2008 in totaal 82 vergiftigde roofvogels, waaronder meerdere Rode Wouwen en een Grauwe Kiekendief, werden gevonden. Naast verse dode vogels en uitgelegd aas bleken er ook talrijke oudere kadavers verstopt te zijn onder houtstapels, oude autobanden en in konijnenholen. Nadat medewerkers van het Komitee, die het gebied in de gaten hielden, de man met een vergiftigde Buizerd en een havikvangkooi hadden gefilmd, kwam het voorval uiteindelijk voor de rechter. Wegens dierenmishandeling en schending van de landelijke Natuurbeschermingswet werd de jachtpachter op 3 september 2009 door de Landelijke Rechtbank te Aken tot een geldboete van 2400 euro veroordeeld. De jachtvergunning van de veroordeelde werd niet meer verlengd.

Deze, en acht andere sinds 2005, rechtsgeldig geworden oordelen laten zien, dat de daders – bij voldoende bewijs - met hoge geldstraffen en mogelijk intrekking van de jachtvergunning kunnen rekenen. Aan de andere kant laat het verhoudingsgewijs hoge aantal onopgeloste zaken zien, dat er aan de kant van politieonderzoek nog veel ruimte voor verbetering is.

Vergiftigde Rode Wouw in Disternich, januari 2007; het aas hangt nog uit de snavel. *Poisoned Red Kite, with poisoned bait protruding from beak, near Disternich, January 2007.*

Als soorten met een trage geslachtsrijpheid en een geringe jaarlijkse reproductie zijn roofvogels bevattelijk voor illegale vervolging, doordat ze niet in staat zijn de door vervolging veroorzaakte verliezen op korte termijn te compenseren. Dit geldt in het bijzonder voor soorten met kleine aantallen broedvogels of een beperkte verspreiding,

zoals de Rode Wouw die als aaseter met grote actieradius bijzonder onder de vergiftigingen te lijden heeft (zie ook Smart *et al.* 2010). Om de verliezen door illegale vervolging te kunnen schatten, is het aandeel van de gevonden - en op doodsoorzaak onderzochte - vogels binnen het totale aantal dode vogels de beslissende maat. Daarbij moet men rekening houden dat het bij illegale roofvogelvervolging om een strafbaar feit handelt, en dat derhalve zeer grote aantallen niet aan het licht zullen komen. De reden hiervoor is, dat de daders zich meestal bewust zijn van de strafbaarheid van hun handelen en daarom proberen hun daden te verdoezelen. Het is daarom aan te raden in de buurt van uitgelegd aas regelmatig slachtoffers te verzamelen en die te verwijderen.

Summary

Hirschfeld A. 2011. Illegal raptor persecution in Northrhine-Westphalia (Germany) in 2005-10. De Takkeling 19: 183-190.

Since the 1970s, all raptor species have been protected in Germany. Illegal persecution, however, is widespread. In 2005-10, 260 cases with a total of 466 raptors were recorded in Northrhine-Westphalia, mostly Buzzards *Buteo buteo* (307), Goshawks (48) and Red Kites (35). Methods of killing included poisoning (69%, mostly with aldicarb, mevinphos and parathion), shooting (14%) and catching (8%), apart from several other methods (mainly nest disturbance). Raptor persecution was registered in 38 out of 53 local regions, with high numbers killed along the border with The Netherlands (Heinsberg, Geilenkirchen, Waldfeucht). Illegal raptor persecution was correlated with the intensity of shooting of pheasants and hares. Nine offenders, mostly hunters and pigeon fanciers, were sentenced to fines between 600 and 5400 euro. The publication of a leaflet about raptor persecution (how to recognise and prevent illegal killing) increased the sensitivity of people, and also resulted in a larger number of cases being submitted to the local government and societies.

Literatuur

- Aichner D. 2005. Mit Gift und Schrot gegen Greifvögel. Avifaunistik Bayern 3: 97-106.
- Berny P. & Gaillet J. 2008. Acute poisoning of Red Kites (*Milvus milvus*) in France: data from the Sagir network. J. Wildl. Dis. 44: 417-26.
- Bijlsma R.G., van Kuik H., Schipperijn J. & Zoun P. 1998-2010. Roofvogelvervolging in Nederland in 1997-2009. De Takkeling 6: 54-61, 7: 52-58, 8: 52-59, 9: 53-60, 10: 49-55, 11: 55-63, 12: 55-63, 13: 57-64, 14: 102-118, 15: 39-47, 16: 56-64, 17: 51-55, 18: 34-40.
- Brune J., Guthmann E., Jöbges M. & Müller A. 2002. Zur Verbreitung und Bestandssituation des Rotmilans (*Milvus milvus*) in Nordrhein-Westfalen. Charadrius 38: 122-138.
- Ecologistas en accion 2009. Casos graves de envenenamiento de fauna silvestre en España (enero de 2006 - abril de 2009). Madrid.
- Faveyts W. 2007. Richtlijnen voor het herkennen en melden van Roofvogelvervolging. Natuur. oriolus 73: 104-107.
- Hegemann A. & H. Knüwer 2005. Illegale Greifvogelverfolgung – Ausmaße und Gegenmaßnahmen. Ber. Vogelschutz 42: 87-93.

- Hirschfeld A. 2007. Illegale Verfolgung geschützter Vogelarten in der Niederrheinischen Bucht – ein Kavaliërsdelikt?. *Charadrius* 43: 22-34.
- Hirschfeld A. 2010. Illegale Greifvogelverfolgung in Nordrhein-Westfalen in den Jahren 2005 bis 2009. *Charadrius* 46: 89-101.
- Hirschfeld A. 2010. Illegale Greifvogelverfolgung in Nordrhein-Westfalen im Jahr 2010. *Charadrius*, in druk.
- Langgemach T., Sömmër P., Block B. & Dürr T. 2009. Langzeitundersuchungen zu den Verlustursachen bei Greifvögeln, Eulen und anderen Vogelarten in Brandenburg. *Populationsökologie Greifvogel- und Eulenarten* 6: 27-47.
- Sudmann S.R., Grüneberg C., Hegemann A., Herhaus F., Mölle J., Nottmeyer-Linden K., Schubert W., von Dewitz W., Jöbges M. & Weiss J. 2008. Rote Liste der gefährdeten Brutvogelarten Nordrhein-Westfalens 5. Fassung. *Charadrius* 44: 137-230.
- Smart J., Amar A., Sim I., Etheridge B., Cameron D., Christie G. & Wilson J. 2010. Illegal killing slows population recovery of Red Kite. *Biological Conservation* 143: 1278-1286.
- Tataruch F., Steineck T. & Frey H. 1998. Vergiftungen durch Carbofuran bei Wildtieren (Greifvögel, Singvögel und Carnivoren) in Österreich. *Wien. Tierärztl. Mschr.* 85: 12-17.
- Tavernier P. 2007. Roofvogelvervolgung: de cijfers – Kwaadwillige vervolging van predators in Vlaanderen. *Mens & Vogel* 45(2): 54-57.
- Vandenbroucke V., Pelt H., Van De Backer P. & Croubels S. 2010. Animal poisonings in Belgium: a review of the past decade. *Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift* 79: 259-268.

Adres: Komitee tegen den Vogelmoord – Committee Against Bird Slaughter (CABS), An der Ziegelei 8, D-53127 Bonn / Duitsland, Tel.: 0049 228 665 521, Email: axel.hirschfeld@komitee.de, Webpage: www.komitee.de

Naschrift

Hopelijk is na het lezen van bovenstaand artikel duidelijk hoe ernstig de situatie in ons buurland Duitsland is. Graag willen we hier de oproep plaatsen om, als de kans zich voordoet, ook in Duitsland eens goed op te letten op sporen van roofvogelvervolgung. Zeker in de grensgebieden met Nederland zijn er voldoende mogelijkheden, zonder ver te hoeven reizen. In Nordrhein-Westfalen is bovendien wettelijk geregeld dat men overal in het bos mag komen, ook buiten de gangbare paden, zolang men maar geen wild verstoort, vernielingen aanricht, troep achterlaat of vuurtje stookt. In juni 2011 heeft zich bijvoorbeeld een roofvogelaar uit Zwolle bij het Komitee gemeld, die een havikshorst had gevonden in Emsland (Niedersachsen) waar duidelijk op geschoten was. Een medewerker van het Komitee is ter plekke geweest en daar diverse geweerpatronen onder het nest gevonden. Men heeft de politie ingeschakeld en naar het plaats van het delict laten komen, en er is aangifte gedaan. Voor meer informatie of het melden van sporen van roofvogelvervolgung kunt U zich rechtstreeks tot het Komitee tegen Vogelmoord (zie boven) wenden, of tot Robert Meuffels (spreekt Nederlands), telefoon 0049-(0)2844-900306.